

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Magyar nők levelezése a XVII-ik századból. (IV. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Az 1680-iki gyula-fehérvári gyűlésen felolvasott országosszamadások (III. közlemény) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (VIII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Lónyay Zsigmond végrendelete. (II. közlemény.) Közli Doby Antal. — Még egyszer a gyekeisiremlékről. Deák Farkastól. — Tárca: Egy uti napló. (IX. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

hetett volna, mihelyt kegyelmes asszonyom az ő kegyelme fekete köntöse elkészülhet, és Isten egészségben megtart, mindjárt nagyságod alázatos szolgálója az nagyságod látogatására és alázatos szolgálatjára megyünk mind édes urammal ő kegyelmével együtt. Szivem szerént kívánom az szent Istentől, hogy nagyságodat mind ilyen szomorú keserves állapotjában is engedje jó egészségben láthatnunk, szent lelkének vigasztalása levén nagyságodon. Alázatosan megszolgalom nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak egészsége felől tudósítani ne neheztelje, kit engedjen Isten nagyságod felől örvendetesen értenem. Nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyának asszonyom ő nagysága ajánlja általam életeig való alázatos szolgálatját, édes uram ő kegyelme is azonképpen. Ezek után Isten *stb.* Datum in Arce Vajdahunyad 23. Die Octobr. Anno 1648.

MAGYAR NŐK LEVELEZÉSE a XVII-ik századból.

Közli: Szilágyi Sándor.

Octb. 23. 1648.

XIV.

Altemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes asszonyomnak *stb.*

Hogy eddig az nagyságod alázatos szolgálatjára, és nagy keserűségében való látogatására, mind édes urammal ő kegyelmével együtt elmenni nem érkezhettünk, arról nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat ő kegyelmével együtt alázatosan követjük, őka kegyelmes asszonyom nem egyéb volt, hanem még az fekete posztóval nem érkeztek el, hogy ő kegyelme az mi kegyelmes urunk ő nagysága szomorú haláláért gyászba öltöz-

Nagyságodnak alázatos legkisebbik szolgálója, teljes életében alázatosan szolgál nagyságodnak Zólyomi Miklósné

ALLIA MÀRIA mp.

Kivül más irás: 1648. M. Oct. Zólyomi Miklósné asszonyom etc.

Külczim: Néhai tekintetes és méltóságos fejedelem urunk ő nagysága *stb.* meghagyott méltóságos özvegyének, tekintetes és méltóságos Lorantffy Susánna asszonynek ő nagyságának, nekem mindenkor kegyelmes asszonyomnak adassék.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1649. Mart. 7.

XV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps
Domine Domine Gratosissime.

Salutem et servitiorum meorum humilimam ac perpetuam commendationem. Jóléhet kegyelmes uram, ezelőtt is midőn üdvözült kegyelmes urunkhoz folyamodtam vala, Nagyságodot is nagy alázatosan megtaláltam volt könyörgő levelem által szegény ártatlanul megölettetett egyetlen egy fiam gyilkosi vigétt. Mivel azért tudom, hogy Nagyságod is Kegyelmes uram üdvözült édes atyjának az méltóságos Erdélyi Fejedelemnek székiben ül, s olyan kegyelmes ura és pártfogója az árváknak, nagy alázatosan és Istenért is könyörgök Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, legyen Nagyságod minden kegyelmességgel hozzám, és ne hagyja ártatlan fiamnak gyilkosít büntetetlen. Im kegyelmes uram Nagyságodnak az Proscriptionalist ujonnan megküldtem. Mivel penig az egyik gyilkos úgy hallom Lázár Istvánnál Szamosfalván vagyon, az mely három névvel nevezi magát, tudniillik az egyik neve Kenizi Pál, az másik Csáktornyay István, az harmadik neve Zemlini Ferencz, de kegyelmes uram az egyik neve sem az az gyilkosoknak, csak ők nevezik annak magokat. Az mely gyilkos Lázár Istvánné mellett van, annak az igaz neve Horvát Bálint avagy Horvát Pál; ezen gyilkos Kun Istvánnál is lakott, de midőn üdvözült urunk az gyilkosok felől értekezett volna, onnat elment ez az gyilkos. Az olvasója is kegyelmes uram, szegény ídes fiamnak ez megnevezett gyilkosnál vagyon, melyet az megöléskor elvettek tőle. Nagyságod kegyelmes uram igazság szerető kegyelmes Fejedelem lévén, mégis alázatosan könyörgök Nagyságodnak ezen gyilkost parancsolja megfogattatni; mivel kegyelmes uram nemcsak az gyilkos Jakusit, de mások is rízesek egyetlen egy fiam halálában. Ez az Horvát Bálint pedig minden lator szándékít s cselekedetét legjobban tudja az gyilkos Jakusitnak. Ezzel ajánlván az Nagyságod kegyelmességiben magamot, Isten Nagyságodot kegyelmes uram éltesse

sok esztendeig szerencsés já egészségben. Posony 7. Mart. Anno 1649.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
servitia humillima

Illustrissimi quondam Domini Nicolai
Forgács Partium Regni Hungariae
Superiorum Generalis Relicta Vidua

BOSSANJ ESZTER S.K.

Czim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino [et Siculorum Comiti etc. Domino Domino mihi Gratosissimo. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1651. Febr. 24.

XVI.

Tekintetes és Nagyságos nekem kegyelmes
Asszonyom.

Árva és gyámoltalan s keserves állapotban való alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, Istentől kívánok Nagyságodnak minden kívánsági szerint való jókat megadatni az Nagyságod engedelmes és szerelmes fiaival, menyivel s unokával egyetemben.

Ide Terebesre érkezvén, nagy örömmel érttettem, minemű jó akarattal és engedelmességgel s böcsülettel még Erdélyben is voltak Nagyságodhoz az Nagyságod engedelmes fiai, Nagyságodnak is nagy vigasztalására lehet, hogy Isten ő szent Felsége Nagyságodat meglátogatta olyan engedelmes fiakkal. De én valóba csak nagy bánatban és szomorúságban vagyok. Mert az én fiam Hommonay György Varanóru ide hozván, az vár kapujának, pinczének, sáfárháznak kulcsait szolgálai kezében bizván, az vártul és több jószágoknak birodalmátul engemet és édes hajadon leányomat elrekesztett. Tárházomat, ládáimat felrontatván, felferetvén, még azokat az ruhákat is, kiket édes leányom házasságára készítettem volt, elajándékozta, eltíkozolta, ezüst morháimmal együtt, mely rajtam és leányomon való cselekedete miatt kényszerítettem császár és koronás királyunk ő Felsége kegyelmességéhez folyamodni oltalomért, ő Felsége kegyelmesen megporon-

csolta Itélőmesternek vice Palatinus uramnak és több ő Felsege nagy rendő hiveinek és király táblája bírónak s assessorinak, hogy igazságomban oltalommal legyenek, és törvény szerént Márcziusnak 15-dik napján fiam s közöttem és leányom között az controversiát eligazítsák. Nagyságotat is alázatosan kérem, méltóztassék Nagyságotat megparancsolnia az Nagyságotat hiv szolgáinak, ugymint Klobusiczky András, Zákány András és Baksa Istvánnak s több főrendeket is levele által kérnie, hogy igazságimban legyenek mellettem. Annak felette azon is alázatosan kérem Nagyságotat értvén Nagyságotat ilyen igyefogyott állapotomat, sok költségemet, minthogy Palatinus uram ő Nagysága és több urak, király táblájának assessori és bírói ítélete szerént, Barakoni Ferencznek, és feleségének Sulok Borbályának Gálszécsért le kellett énnékem tennem az pénzt; azokat az egynehány ezer forintokat, melyeket Leleszt mint országunk bátorságos házánál letöttem volt az Nagyságotat Praefectusa Klobusiczky uram által megadatnia, én ő kegyelmét quietálok róla, és hogy Nagyságotat ilyen igyefogyott árvának szükségében kegyelmesen megadatja, még Isten éltet, Nagyságotatért Istent imádok, hogy Nagyságotat ő szent Felsege sokáig éltesse, és ilyen keserves kereszttektől megoltalmazza, Nagyságotat, mint kegyelmes Asszonyomtul kedves választ várván. Az úr Istennek ajánlom Nagyságotat. Irtam Terebes várában die 24-a Februarii Anno 1651.

Nagyságotatnak

alázatos szolgálója
mig él

Árva JAKUSITH ANNA s.k.

Külczim: Az Tekintetes Nagyságos Lorantfi Susánna Asszonynak, az néhai Tekintetes és Méltóságos öregbik Rákóczy György Erdélyi Fejedelemnek ő Nagyságának meghagyatott özvegyének etc. nekem kegyelmes Asszonyomnak adassék. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1651. Febr. 28.

XVII.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek,

mint énnékem igaz jó akaró uramnak, Isten-től kívánok Kegyelmednek minden kívánsági szerént való jókat megadatni.

Az Ujhelyi Pater Vicarius uram ő kegyelme, az kegyelmed hozzám mutató és mutatandó jó akaratját bőséges szókkal jelenté, mely Kegyelmed jó akaratját nagy kedvvel vöttem, és ha Isten éltet, meg is igyekezem szolgálni. Hogy Kegyelmed azt az jó akaratot fentartja, melyet eleitől fogvást mutata az Jakosith házhoz, Istentől várjon érdemet érette, támaszt Isten az Kegyelmed maradékinak is gyámolt, a ki mind Kegyelmed éltében, mind halála után oltalommal, segítséggel és jó akaratallal leszen, mert az Isten érdemetlen nem hagyja, az ki igyefogyottaknak és árváknak szívesen, igazán és jó akarattal szolgál. Az Fejedelem Asszonyoknak is ő Nagyságának irtam egy levelet, keservesen declarálván az én mostani keresztimet és keserüségimet, kérvén ő Nagyságát, hogy mind maga, mind hiveséges szolgáló által legyen jó akarattal, és azokat az egynehány ezer forintokat, melyeket jó emlékezető megholt fejedelem Lelesztől elvitette volt oly ok alatt, hogy az kinek az törvény itéli, megadatja ő Nagysága, Kegyelmed által adassa meg, tudván azt nyilván, hogy az saját pinzem volt és Leleszt úgy tétettem volt le tanquam in loco authentico; Kegyelmed maga is írjon ő Nagyságának, ő Nagysága ne kívánja ilyen árva özvegynek kárát, sőt ha mostani igyefogyott és gyámoltalan állapotban megadatja ő Nagysága, Istentől is érdemét veszi, én is megigyekezem ő Nagyságának szolgálni. Kegyelmedtől választ várván az úr Istennek gondviselése alá ajánlom Kegyelmedet. Datum in Terebes die 28. Februarii 1651.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

Árva JAKUSITH ANNA s.k.

Külczim: Generoso Domino Andreae Klobusiczky Illustrissimae Principissae Transylvaniae in Regno Hungariae omnium bonorum Praefecto etc. Domino observandissimo. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1657. Jun. 5.

XVIII.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek édes uram. Az ur Isten kegyelmedet sok jókkal kedves hosszú élettel áldja meg szerelmesivel egyetemben.

Édes uram akarám kegyelmedet levelem által látogatni, szívem szerint kívánván az kegyelmed jó egészségben léte felől örvedetes hirt hallani, kérem is kegyelmedet szeretettel alkalmatossága levén hozzá ne nehezeltje egészséges állapotja felől tudósítani. Magunk felől irhatom kegyelmednek Istennek neve dicsérették, magam beteges állapotomhoz képest gyermekimmal együtt szenvedhető egészségben vagyunk. Husvétől fogva immár ezt negyedik levelet irtam kegyelmednek, nem tudom jutott-e kegyelmednek kezéhez valamelik vagy nem. Az organista váltig bucsuzék, de ismét heliben maradt. Haller Jánosné és az több gyermekink kegyelmednek alázatos szolgálatokat ajánlják, Istentől kegyelmednek sok jókat, kedves hosszú életet kívánnak. Tartsa meg az ur Isten kegyelmedet sokáig kedves jó egészségben szerelmesivel egyetemben. Költ Pappmészáros die 5. Junii Anno 1657.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

WESSELÉNY KATHA.

Külczim: Tekintetes és nagyságos Ruzskay Kornis Ferencz uramnak nekem édes uramnak adassék.

(E redetije a m. k. kam. levéltárban.)

Az 1680-iki

GYULA-FEHÉRVÁRI GYÜLÉSEN
FELOLVASOTT ORSZÁGOS
SZÁMADÁSOK.

Közl: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Comitatus Dobocensis.

Anno 1659 Maros-Vásárhelyen kapuzsám után felvetett husz forintos adónak perceptora Köblösi János producál előnkben ak-

kori fejedelmek commissioit azokhoz való quietantiákkal együtt de fl. 2362//94. Lévén akkor azon vármegyében a combustákon kívül portae 100. Coloni 4, melynek adója teszen fl. 2008 és így az erogatio superálja a perceptiot, a tisztek fizetésével együtt fl. 354//94, mely abban esett, hogy az akkori háborúságos állapotban a fejedelmek parancsolván s katonákat küldvén reája, kételettett kölcsön kérni a Keresztes mezején Absens: s megfizeti nekik és így finaliter absolvattatik.

Annis 1660—61—62—63. Mi előttünk senki nem compareált.

Anno 1664 N.-Sinken Porta contentatiojára felvetett adónak lévén perceptora Köblösi János Uram, hasonlóképpen a kezei táborban kapuzsám után felvetett, három talléros adónak és ugyanazon esztendőben Segesvárat kapuzsám után felvetett huszonnétf forintos adónak,

Anno 1665 Radnóthon Porta contentatiojára felvetett tiz forintos adónak is, és ugyanazon gyűlésben praesidium számára kapuzsám után felvetett öt forintos adónak, ismét Fejérvárat azon esztendőben Porta contentatiojára való tiz talléros adónak is,

Anno 1666 Fogarasi gyűlésben Porta contentatiojára felvetett tizenhat talléros adónak is, azon esztendőben Fejérvárat Porta contentatiojára vettetett egy talléros adónak is ő Kegyelme lévén perceptora, mostan mi előttünk compareálván, producálja a Nemes ország constitutioja szerint juxta articulum Restantia. torok, u. m. Hajdu György és Sárvári Tamás Uraimék pecsétek és subscriptiójok alatt való testimonialisokat, melyből constál, hogy a fenn specificált esztendőbéli adókról való ratioit egészlen eligazétotta, maradván restantia ő Kegyelmen fl. 25//90 és tallér 12³/₄ den. 90.

Anno 1667. Maros-Vásárhelyt Porta contentatiojára felvetett harmincz forintos adónak és ugyanazon gyűlésben praesidium számára felvetett négy forintos adónak lévén perceptora Köblösi János Uram, Doboka vármegyében alsó járásban de Portis numero 47 et Colonis numero 2 kellett administralni Porta contentatiojára fl. 1416/ egyházhelyi

nemességtől két forintjával fl. 56//, mely tézsen in summa fl. 1472//

Administratio.

Administrált ő Kegyelme juxta quietantiam akkori generalis perceptor Pálfi István Uramnak fl. 1046//, Apaffi Istvánné asszonyom jószágira ad Portas 8. et Col. 6, tudatik fl. 258//0. Főispán fizetése, főbírák és viceispánokéval fl. 168//, mely tézsen in summa fl. 1472//. Praesidium számára a portis et Colonis totidem computando cum fl. 4// tézsen fl. 188//80.

Administratio eadem, ergo restantia nulla.

Anno eodem Fejérvári gyűlésben kapuszám után felvetett két talléros adóban is ő Kegyelme lévén perceptor, kellett adminisztrálni tallér 94 den. 80.

Administratio tall. 94 juxta quietantias.

Restantia den. . . . 80.

Anno 1668 Beszterczén, kapuszám után Porta contentatiojára felvetett tizenhét talléros adónak lévén perceptora Köblösi János Uram, de portis 47 et colonis 2. kellett adminisztrálni tall. numero 802, den. 80. Egyházhelyi nemeseknek contributioja teszen tall. 28. Summa contributionis tall. 830//den. 80.

Administratio.

Administrált juxta quietantiam Generalis perceptoris tall. numero 597//den. 40. Tisztek fizetése tallér 84. Apaffi Istvánné asszonyom jószágára deputáltak tall. 146//den. 40 és így restál ő Kegyelmén tall. 3.

Praesidium fizetésére felvetett adónak is ő Kegyelme lévén perceptora, kellett adminisztrálni de portis 47 Colonis 2, cum fl. 6 computando fl. 283//20. Administrált ő Kegyelme juxta quietantiam fizető mester Uram kezében fl. 270. Restál fl. 13//20.

Ezen fenn megirt vármegyének holdoltóság alatt való részéről is, ugymint a felső járásból való adónak ő Kegyelme lévén perceptora, a mint az akkori fizető mester quietantiájából látjuk, volt ezen két esztendőben ezen vármegyének holdoltóság alatt való részön porta numero 11 Colonus 1. In anno 1667 azon kapuszámokra lévén felvetette fél adó fl. 15, kellett bejönni fl. 166//50, melyben a mint ő Kegyelme akkori fizető

mester quietantiájából elucscál, administrált fl. 76//20. Azon járásbeli tisztek fizetésére ment fl. 32, teszen fl. 108//20. Restantia fl. 58//30.

Anno 1668 azon tizenegy kapukra és egy colonusra kapuszám után lévén felvetette fél adó, azaz fl. 17//. Item praesidium pénze fl. 3//, kellett bejönni fl. 222. Akkori fizető mester Keczei Gergely Uram quietantiája szerint administrált három uttal fl. 203//33. Tisztek fizetésére erogálódott fl. 32. és így az erogatio perceptioját superálja cum fl. 13//33. Mely superfuitast a feljebb esztendőbeli restantiába tudván, marad pura restantia ő Kegyelmén fl. 44//97.

Anno 1669—70—71—72—73—74—75.

Utószor az országtól rendeltetett exactorok Fejérváratt ez feljebb megirt esztendőkre való minden ratióit igazításban vévén, a mint azon exactorok ő Kegyelme testimentialisából kitetszik, minden perceptumit és erogatioit eligazította volt, maradván ő Kegyelmén pura restantia fl. 472//12 $\frac{1}{2}$. Ezen restantiában administrált ő Kegyelme Kolosvárra, praesidium fizetésére főkapitány Rhédei Ferencz Uram ő Kegyelme quietantiája szerint fl. 475//. Restál még ő Kegyelmén fl. 47//2 $\frac{1}{2}$.

Anno 1676 ugyan ő Kegyelme lévén perceptor Szentágothán az országtól rendeltetett exactor Urak és főrendek ő Kegyelme előtt ratióját eligazította és finaliter azon esztendei perceptiojáról absolváltatott, melyet mi is helyben hagyunk.

Annis 1677 et—78 ugyan ő Kegyelme lévén perceptor, a Sz. ágothai számvételben ratióját eligazította, maradván ő Kegyelmén a Porta contentatiojára való adóban pura restantia tallér 5. (melyet de facto letett), Praesidium fizetésében fl. 9//50. A praesidium fizetésére való restantiából ad ő Kegyelme be olyan difficultást, hogy tudniillik Gorbó nevű falu elpusztult volna, és a miatt maradt el két rótt emberen fl. 4//30. De minthogy semminemű testimonialist mi előnkben mostan nem comportál, doceálja a tisztek hiteles testimonialisával ez iránt való difficultását, melyet ha nem doceálhat, jure fenmarad. Ezen kívül pedig, ha szintén ezt rectificálja is, mégis azon praesidium fizetésében restál ő Kegyelmén fl. 5//20.

Anno 1679 ugyan ő Kegyelme lévén perceptor azon vármegyének adója a portis 50, Colonis 4, Porta contentatiojára cum tall. 18 computálva facit tall. 907, den. 40. Ezen vármegyebéli perceptor Köblösi János liquidált defectusi elengedtetnek ezen ratiojának folyása szerént.

Egyházi nemesség personae numero 38, tall. totidem. Summa tallerorum 945 den. 40. Generalis perceptor Kovács István Uramnak, juxta quietantiam administrált tall. 785. Tisztek fizetése tall. 150. Summa tallerorum 935. Restál tall. 10, den. 40.

Mely restantiában administrált Generalis perceptor Uramnak tall. 9. Restál tall. 1, den 40.

Praesidium fizetése.

Ezen feljül megirt esztendőről a praesidium fizetését is ő Kegyelme percipiálván, tött praesidium fizetésére való adó az alsó járásban a portis 50 et Colonis 4. fl. 327//60.

Az Holdoltság alatt való részén lévén portae 15 és egyházhelyi nemesség portae 48, kellett ezeknek administralni in summa fl. 370//50. Summa praesidium adójának fl. 698//20.

Administratio. Kolosvári vicekapitány Polyk János Uramnak juxta quietantiam administrált fl. 628//24. Ugyan az ő Kegyelme quietantiája szerént más uttal administrál fl. 42. Restal fl. 27//96, melyet az Holdoltságon elpusztult falukon mond ő Kegyelme lenni, melyet elhitetvén, bene quidem, alioquin rajta marad.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közlő: K. Papp Miklós.

XVI.

Nagy Méltóságú Báró, cs. k. Kamarás Ur,
különös tiszteletű s kegyességű Uram!

Gratulálok tiszta szivemből azon dicső fénynek, a melyben Nagyságod magát ujra megjelenteté. Megbántott vala, és még is ma-

ga nyújtotta megbántójának az olaját. És milyetén megbántójának! Az egész tájék ezt hirdeti, s én annyira kevélykedem a hirben, hogy szinte kedvem jó megköszönni Nagyságodnak, hogy nekem ezt az új örömet nyújtotta. VOS ESTIS SAL TERRAE! — A WESSELÉNYI név el nem hal, s példája nem esiti polgártársait.

Méltóságos Cserey Farkas urnak leveléből tudom, hogy Nagyságodnál egy Anhalt-Götheni herczeg mulatott az én Sibón létem oltá. A mint ugyanezen kedves barátomtól tudom, annak a herczegnek elég józansága volt Nagyságodban kiismerni a nagy embert, s Nagyságod is méltónak találta vendégét a tekintetre. Egy új szép tette nyujtok alkalmatosságot Nagyságodnak; le fogja kötelezni maga eránt a herczeget, s éreztetni fogja vele, hogy Magyarra van dolga, nem északi barbarussal. — A dolog ez:

A herczeg Bátorban megszálla. Gróf Károlynak ott szolgáló tisztartója látni is akarta a HERCZEGET — talán kevélykedni is benne, hogy HERCZEGGEL szólhat, — talán a grófné honneurjeit is akarta tenni, s egy ott quartélyozó tiszttel a fogadóba ment. A herczeg el nem fogadta hívását. Ekkor Verebélyi (ez a neve a tisztartónak) egyet sug a német tisztnek, hogy a vendég herczeg; méltó dolog, hogy neki tisztesség tétessék, offeráljon neki Wachtot. A herczeg ezt nagyobb megtiszteltetésnek vette, mint gondoltam volna: s a katonáor egész éjjel a kocsik közt ballagdált. Hát reggel oda egy igen drága, és mostani utjában valami moldvai vagy oláh fő embertől ajándékban kapott stuccz. A herczeg vigasztalhatatlan volt, de nem szidhatta cselédjeit, mert őket maga kergette aludni, a németben bizván. Nem tállták nyomát. A herczeg rábizta Verebélyire, hogyha a Stucz megtaláltatik, küldje utánna lóhalálába, vagy irjon utánna Pleschig. — Még akkor nap az éjjeli strázsát álló katona szomszédjának boglyájában megtaláltatott; Verebélyi Tokajig küldte a puskát, de a herczeg onnan már tovább ment, s a puskát visszahozták Bátorba Verebélyihez. Verebélyi irt a herczegnek; de V. németül nem tud, és oly ember, a ki a levelet Plesch felé Lembergnek utasította. A levél bizonyosan el

nem jut a herczeg kezébe. Én mindezeket Verebélyitől tudom. Irjon a herczegnek Nagyságod. Éreztesse vele a magyar lelket, s obligáljon egy embert. Az oly dolog, a melyet jó embernek mindég örömmel kell tenni.

Itt az a hír, hogy a mi kedves palatinusunk megyen Mergentheimba, s bennünket elhagy. A mennyországban csak jobb dolgunk lesz mint ennek a derék fiatal urnak ablan a 38 □ mértföldből álló 86 ezer embert tápláló s 400 ezer forintot béhozó tartományocskában: de én ötöt még a mennyországnak is irigyeném, ha rajtam állana, hogy véle mi történjék. Palatinus több nem lesz, hanem Antal herczeg lesz primás is, királyi locumtenens is, ugy mondja a hír. A pápa elhagyja Rómát, s a római ecclesiá ezután velencei anyaszentegyház lesz. A Salzburgi ezután frankoniai elector elfoglalván Würzburgot, utat adatott Prof. Paulusnak, s azt parancsolta első parancsolatúl, hogy a protestans consistorium oszoljon el. Ezeknél többet nem tudok. A Mannheimi francia újságban megvan a Marschal Davoust és Pálffy Leopold közt folyt levelezésből két levél. Ha nem ismeri Nagyságod, parancsoljon, s lefordítva megküldöm. Háborut kezdenek rebesgetni. Légyen meg az Isten akaratja és a császáruké: de irtózom, ha csak meg gondolom is, hogy az megeshetnék. Annyi bizonyos, hogy a legénységet el nem eresztik a regementektől.

Az én Luczim árván marada; a leánya tegnapelőtt döglött meg. Szép lovat vártam pedig belőle. Engedje meg Nagyságod, hogy ez idén ismét élhessek kegyességével, és hogy most ne csak a Luczit, hanem még egy más kanczámát is beküldhessem hágatni. Igy elébb pótolódik ki a szenvedett kár, pedig a kit hetedfél esztendeig, s azolta pedig csaknem annyi érzéketlenséggel szívtak, annak van mit pótlani. Végre csakugyan elsütöttem, hogy még májusban Széphalmon lakozhatom. Az az a hely, a melyre Nagyságod emlékezni méltóztatott Sibón mulattomban.

Holnapután indulok feleségemet meglátni s kedves kis lyányomat, a ki a mint Sophie is, mások is írják, felette szép gyermek. Decembernek 10-dike olta nem láttam.

Ő Nagyságának a nagy Méltóságu Bá-

rónának kezeit szives tisztelettel csókolom. Nyugtalan vagyok érteni, hogy a Méltóságos urfnak küldött kép milyennek találtatott. Barátom, Méltóságos Cserey Farkas ur jónak találta. Maradok a legszentebb tisztelettel

Nagyságodnak

alázatos szolgálja
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: à Monsieur Monsieur Nicolas Baron Wesselényi de Hadad, Chambellan de Leur Majestés Imperiales et Imperiale Royale Apostolique.

per Somlyó.

à
Zsibó.

LÓNYAY ZSIGMOND VÉGRENDELETE.

(A leleszi káptalan által kiadott hiteles másolat után.)

Közi: Doby Antal.

(Folytatás.)

A mi pengig imár az én tölem elmaradó mostani szerelmes házastársamnak és szerelmes gyermekeimnek állapotjokat illeti, ezeknek tutorúl és gondviselőül hagyom mindeneknek előtte, és felette az árváknak, özvegyeknek gondviselő Istenemet, a kinek mivel igaz fogadása tartja, hogy ezeket el nem hagyja, és a ki az ilyeneket bántja, az ő szeme fényét háborgatja, elhittem bizonynyal, hogy minden ellenségek, és gonosz akarójok ellen az ő hatalmasságának és irgalmasságának szárnyaival befedezi, és megoltalmazza őket; mely jó gondviselő Isteneket, hogy ők is féljék, tiszteljék és szeressék, és az ő igaz tiszteletiben megmaradjanak teljes életekben, arra én is intem, és kérem őket, mert felette igen erős torony az urnak neve, oda folyamodván, az igaz megtartatik etc.

A mi pengig egyéb nagy emberek tutor-ságát illeti, vagy gondviselését, nosza az Ur Isten megáldott vala engemet is azoknak az atyafiaknak s nagy embereknek, számával, a kiknek sok dolgokban igaz atyafi szeretettel szolgáltam, s tőlök is, a nékem való szolgáltra sokszor sok ajánlásokat vöttem, de látván, hogy a megholtak sokszor elviszik

magokkal a jó akaratnak és cselekedetnek is emlékeztet, és a világnak vége felé meg kezdett hűlni az igaz atyafi szeretet is, ehhez képest mivel az Ur Isten ingyen való kegyelméből megadta azt érnem énnekem is, hogy mind szerelmes három leányomat becsületes és uri nemzetből való férjeknek elházasítottam, ezeknek más gondviselőket nem szükség hagynom, inteném és kérném az én kedves fiaimat, legyenek az én holtom után is nemzeteknek megbecsülői, s éljenek istenes egymás szeretetben és dicséretes társaságban, s emlékezzenek meg arról is, mennyi oltalommal, gondviseléssel voltam hozzájuk, s tartsák illendő állapottal őket, ők is pedig ékesítsék jó hírrel, névvel az ő becsületes elejeknek koporsóját és emlékezeteket. Mostani szerelmes házastársamnak is pedig az Ur Istennek oltalma és gondviselése után egyebet nem hagyhatok, hanem a kik vagy azok között, a kiknek és eleiknek is én sokat szolgáltam, vagy pedig az én atyámfiai közül megemlékezzenek az én szolgálatomról és jó akaratomról, hogy ezt hozzá is megmutassák, a kikre énnekem magokat ajánlották, arra őket szívből kérem és jó lelkekösmeretére obtestalom, hogy így hasonló állapotokban úgy várhassák ők is az Ur Istennek és felebarátjoknak oltalmát és gondviselését az övékre etc.

A mi pedig imár e világi javaimot illeti, mellyekkel az Ur Isten engemet minden érdemen kívül bőségesen megáldott, hálaadással megismervén ezekben is az Istennek hozzám méltatlan szolgájához való nagy kegyelmességét Jákob Patriárcának ama mondanása szerint:

Minor sum Domine ametis miseracionibus Tuis, quas explevisti super servum tuum.

Akarván ezekből is az én Istenemhez való háládatosságomat megmutatnom, noha elégségesképpen azt véghez nem vihetem, mindazáltal illen sáfárkodást biztam az én maradékaimra és utánam valókra.

Az Aranyos-megyesi templomot igyekeztem addig is illendőképpen megcsináltatnom, és a mint ujabbán elkezdtem, elvégzett szándékom nagyon, hogy véghez is vigyem, ha az Ur Isten méltóztatik meg-

gedni, hogy az ő szent nevének házat építhessenek, a mint az ebéli rendelkezésemet és akaratomat tudják jámbor szolgálaim. De ha életemben el nem végezhetném, hagyom az én szerelmes maradékimnak, a kikre az én Megyesi kastélyomnak birodalma száll az én testamentomom szerint, viseljenek gondot rá, hogy a szerint építtessék és végeztessék el is mennél hamarább, hogy az Istennek áldása legyen rajtok és édes atyjok, anyjokhoz való szeretetek is tessék meg, azok temetési helyeknek is megépítésében, kire mind addig hagyom az egész Megyes-Allyi bor és buza dézmákat, hogy sehová egyébre ne fordíttassék valami az én holtom után jönne, valamig ez megnevezett templom azoknak jövedelméből úgy, a mint én hagytam és rendeltem, el nem fogna készülni, kire az én kedves fiam Bocskay István uramnak legyen gondviselése mind Istenért, mind az én kérésemre, ha én életemben véghez nem vihetném.

Ennek fölötté nagyon oly igyekeztem (a mint helyét is elintéztem), hogy ha az Ur Isten haláloamat halasztja, ugyan Megyesen egy spítált csináltassak, ahoz való provisiót és jövedelmet rendelvén, 12 koldusra continue. Ha azért az Ur Isten ezt véghez engedi vinnem, hagyom az én maradékimnak, kik Megyesi kastélyomat birnák, sőt az Istenekről való számadásoknak emlékeztire kényszerítem őket, hogy ezen spítályt az én fundatiomban örökké megtartsák, ha nem jobbíthatnák is. Hogy ha pedig az Ur Isten elébb elszólítaná az ő méltatlan szolgáját, minek előtte ezt véghez vihetném, vigyék véghez hasonlóképpen az én Megyesi kastélyomat bíró maradékim, és megtudván más spítályokban mennyi járjon ennyi számú szegények táplálására. Az Megyes-Allyi bor és buza dézmákból rendeljenek annyit minden esztendőben táplálásokra, és a Megyesi várnak egész jövedelmét is integre hagyják oda percipiálni ruházatjokra. Kire mindenkor az egyháznak legyen gondviselése igazán.

Ezeknek felette hagyok a három spítályra Szathmárra, Bányára, Debreczenre százszáz forintot, melyet adjon meg az én szerelmes házastársam néki hagyott javaimból egyszer.

Ezeknek utánna a mi az én több világi javaimnak és jószágimnak állapotját illeti, melyekkel az Ur Isten engemet ingyen való irgalmasságából érdemem felett látogatott, akarván ezekben is Izsaiás Proféta által mondott Istennek szava szerint az én háza-
mot elrendelnem, hogy jövendőben idegenség, ellenkezés és egyenetlenség az én hozzám tartozók között, annál inkább azok felől, ne indulhatna, ha magam életemben és egyező akarattal velek el nem rendelném: Ezekhez kívánom és hagyom is, hogy tartsák magokat.

Az én birodalmamban Isten kegyelmességéből mostan négyrendbeli jószágok vagynak, kihez képest külömb külömb gondolkodást és dispositiót is kívánnak.

Egyik rendbeli jószágom azért, az melyeket szegény üdvözült atyám Lónyay István uram neve vagy találmánya után bírok, úgy mint Vásáros-Naményi kastélyomnak hason fele, azon várasbeli részekkel, ugymint a szegény atyám uram egész részének felével együtt, a Nagy Lónyay mind két udvarháznak harmadrésze, és ugyan Nagy-Lónyaj, Kis-Lónyaj, Szigeti, Mátyúsi, Botrágyi, Battyúi, Haranglábi, Búcsi, Asztelij részek Bereg vármegyében, Kis-Naményi, Penészleki, Gyürei, Parasznyai részek Szakmár vármegyében, Nyirfejtér-tón egy rész, Nagy- és Kis-Varsányi, Apati, Aranyosi, Gemzsei, Magyi, Apagy, Csobai részek Szabolcs vármegyében, Sujtai rész Abauj vármegyében, Bári rész Zemplén vármegyében, és a Szondához tartozó jószágok Várallya, Surány, Rétság, Becske, Szonda, Kér Nógrád vármegyében.

Másrendbeli jószágok az én szerelmes asszonyom anyám Báthory Kata asszony neve és birodalma után való jószágok, ugymint mind azon helyekben és faluk, városokban lévő portiók, a melyekben megosztottam az én atyámfiaival, Lónyaj Katával, Nyárij Bernátnéval, és Becskij Györggyel, Susánával, Lónyaj Susánának Becskij Lászlótól való maradékival, mint Magyarországon, Erdélyi birodalomban, Megyes-allyában, Nyirbenn, Mezőségén, kiről való pecsétes osztályunk megtaláltatik leveleink között. Azonképpen az hódoltságán való rész jószág. Hevesi, Fegyverneki, Körösi, Kőteleki, Péli, Gyandai, Atkári, Márkegyházi, Vanyai portiók Heves

vármegyében, melyeknek felosztásában mivel a megnevezett atyafiakkal meg nem alkhattunk, a köztünk való végzés szerint azon vármegye vice-ispányra maradt megosztása, kiben ne is contrákkodjék az én maradékom ezután is, és azokban a harmadrésszel megelégedjék.

Harmadik rendbeli jószág az én felül megnevezett üdvözült szerelmes társamnak neve után az én birodalmomban maradt jószágok, ugymint Telegd-Vára minden hozzátartozó jószágival, a mint szegény Várkocs György uramnak szegény üdvözült társam édes atyjának adott donatio tartja. A Luksági Telegd-Várához birt jószág a Bódog Ferencz része jószágon kívül, kit én aquiráltam, és a Bogyoszlói kastélyhoz tartozó minden jószág, Bogyoszló, Szalacs, Vajda, Rojt, Tamási, Vasadi rész Hertugi, Kérnek nevü praediumokkal. Item Diós-Győr várának kétrésze, ahoz tartozó jószágokkal Borsód vármegyében. Szté-
seni, Súcáni és ahoz tartozó jószágok, s Ujváros, ki Szabolcs vármegyében vagon.

Negyedik rendbeli jószágim, melyek magam találmányinak mondatnak, és méltán tartatnak is lenni, ezek: Az Aranyos-Megyesi ISTEN kegyelmességéből magam építette kastélyom, azon városban való mindenik részekkel együtt. Apai, Krassói, Udvari jószágbeli részek, Ujvárosi találmány jószágbeli igazsággal együtt, Vitkai curiám ott való portiómmal, Darahi, Lázári, Homoki, Pusztadaróczi részszel együtt Zakmár vármegyében, Nyir-Fehértói udvarház, ugyan ott való és Nyiregyházi, Királytelki, Szaniszlóffj és Ecsedi Báthorij részből álló portió. Acsadi, Parlagi, Kis-Kállai portiók, Szent-Miháli Lónyaj Gergely résziből álló portiók Szabolcs vármegyében, Vásáros-Naményi kastélynak fele, Kászonyi, Sömi, Sápsszoli, Csetfalvi, Benei, Kovásza, Szernyei, Ujfalvi portiók, Ugonyán, Gulácson, Adonban, Hetében, Atyában, Kerecsenyben, Csarodán lévő pusztá helyekkel, telekekkel Bereg vármegyében, a Tokaji curiám és szőlők Zemplén vármegyében, és Tarczali egy rész szőlőm. Az Laksági Pusztá-Ujlaki, Bódog rész fele jószág Bihar vármegyében, melyek hogy oly találmányim legyenek, kikben országunk törvénye szerint méltó dispositióm lehet, ennek okairól eleget irtam, és megtalálják leveleim között magam keze írása alatt.

Mindezek felől azért Istennek szent segítségéből jó lelki esmérettel, és a mint a mostani üdönnek s állapotoknak mivolta szerént én legalkalmasabban intézhetem, ilyen dispositiót, rendelést és testamentomot teszek.

A mi elsőbben is az én szerelmes házastársamnak Bánffy Nagy-Mihályi Ersébetnek állapotját illeti, kit nem gróf nemzetéért, sem gazdagságáért, hanem régi böcsületes nemzetből álló jó erkölcsének tekintetéért, mintegy árvaságból vöttem magamhoz, e világi gondokkal és sok búsulásokkal terheltet, életemnek vigasztalására és megöregedett állapotomban való segítségére, nem akarván, a mint nem is illik, róla is elfelejkezni, és viszontag azon, vagy nagyobb árvaságban juttatnom, hozzám való igaz szeretetért, ilyen dispositiót és testamentomot teszek felőle.

(Folytatása következik.)

MÉG EGYSZER A GYEKEI SIREMLÉKRŐL.

Egy éve mult, hogy a gyekei sirkőről, mely az Erdélyországba telepedő első Wesselényi emléket tartotta fenn, a „Magyar Tört. Társulat“ havi ülésén rövid említést tettem. Elmondtam, hogy mily állapotban s mely helyen találtam meg Gyekében a báró Huszár Károly udvarában s felkértem a most élő Wesselényieket (e nemes faj fi és leányági tagjait egyaránt), hogy az érdekes sirkőről gondoskodjanak s vitetnék be Kolozsvárra az erdélyi muzeum előcsarnokába.

Azonban ugy értesültem, hogy e részben (fájdalom!) még semmi sem történt s így még egyszer felemelem szavamat s kérem mind a névszerint való rokonokat, mind a vérszerint való utódokat, az az mind a most élő Wesselényieket, mind a gyekei Wesselényi Miklós utódait, hogy azt az emlékezetes sirkövet a hazai történelem s különösen a magyar család fejlődés nevében óvják meg az enyészettől s állítsák történelmi fontosságához méltó helyre.

Az atyafiaknak e két csoportra osztása némi magyarázatot igényel. A mostan élő s általában a hadadi Wesselényiek rokonai

gyekei Wesselényi Miklósnak, mert az első hadadi Wesselényi (Ferencz) éppen testvér-öccse volt; de nem utódai, mert ezek az éppen említett Ferencznek második fiától Páltól származtak.

Gykei Wesselényi Miklósnak csak leányágon származó utódai élnek, s e sorokat főként azért írom, hogy e leányágon élő utódokat is felemlithessem.

Wesselényi Miklós, ki a sirirat szerént mind a két János királyt szolgálta, az első karddal, a másodikat pécsettől (az az ítélőmestere volt), még a Báthori István idejében is ítélőmester volt s Bethlen Farkas tanusága szerint könnyezve olvasta fel a Békési Gáspár féle zendülés miatt elítéltek terhes ítéletét. Ez időben 1575-ben kapta a Fejes család kihaltával a gyekei jószágot a hozzá tartozó részekkel együtt, s bár ekkor már 71 éves ember volt, még 9 évig élvezte ujonan nyert birtokát.

Hol született e Wesselényi Miklós? Ki volt édes atyja? Még most teljes bizossággal meg nem határozhatom. Némelyek Farkast mondják atyjának, kit Istvánffy és Forgács püspök 1562 és 1567-ből mint jeles katonát említenek. De ez csaknem lehetetlen.

Tudjuk ugyanis a gyekei sirkő feliratából, hogy Miklós 1504-ben született — ekkor atyjának, a legkisebb időt véve, 16 évesnek kellett lenni; a ki pedig 1504-ban 16 éves, — 1567-ben már 80 éves, a kiről bizony nehezen írják, hogy ilyen olyan derék katona stb. Vegyük hozzá még azt a valószínűtlenséget, hogy már 15 éves korában nős embernek kellett lennie stb. De tudjuk azt is, hogy Wesselényi Farkasnak csakis egy leánya volt, Kata, ki Bessenyeihez ment férjhez.

Véleményem szerint Farkas nem hogy atyja lett volna a gyekei Miklósnak, hanem testvére volt, sőt éppen testvéröccse. A harmadik s legkisebb testvér Ferencz volt s nagy valószínűséggel mind hárman Wesselényi Simon fiai voltak, ki 1523-ban s 1524-ben Ráskai Gáspár várnagya volt Véglesen.

A többieket most mellőzve, csak Wesselényi Miklósról szólok, ki ugyan nem első rangu, de birtokos nemes ember volt, s részint örökölt, részint pelsőczi Bebek Ferencztől és

golopi Perényi Gábortól nyert jószágai voltak Nograd-, Abauj- és Zemplén vármegyékben; s csak az Abauj vármegyében fekvő zendi birtokrészben 13 jobbágya volt. De az említett urak hive lévén s az általuk indított zendülésben részes lévén (s különben is Szapolyai párti) a XVI-ik század közepe táján notáztatott. Igaz, hogy az illető törvényczikkben csak a főnökök vannak megnevezve, de hogy az „eorum fideles et servitores“ kifejezés alatt Wesselényi Miklós (sőt Farkas is) benn foglaltatott, mutatja a budai kir. kamarai levéltárban levő két adományozási okirat, melyben Wesselényi Miklós az illető törvényczikkre hivatkozással pártütőnek, hűtlennek, notáztattnak, Bebek György és Ferencz szolgálójának neveztetik s jószágai a notázást követő évben Straucz Jeromosnak, Jánosnak,

vagy csoltói Kis Pálnak és Süvegfái Baláznak adományoztatnak.

Wesselényi Miklós, ki már azelőtt is Zápolya Jánoshoz szegődött volt, kinek táborozásaiban élénk részt vett: notáztatása után végleg Erdélybe vonult s előbb Izabella, később János Zsigmond pártfogása alatt szolgált, s a mint tudjuk, az ítélőmesteri előkelő hivatalba jutott, s a következő fejedelemtől, Báthori Istvántól a gyekei jószággal ajándékozott meg.

Testvérei közül Farkas visszatért Ferdinánd hűségére, Ferencz pedig 1576-ban Báthori István királlyal Lengyelországba ment, és így egyelőre és legelőször csak is Miklós telepedett Erdélyországba Gyekébe; a hol is a sirkő felirata szerint 1584-ben halt meg, s tőle a következő család származott:

*Wesselényi Miklós (sz. 1504 ✕ 1584.)

Horváth Kata.

*Wesselényi Gáspár

Cseffei Margit.

*Wesselényi Boldizsár († 1646)

Bánffy Anna

*Wesselényi Katalin

Kornis Ferencz

*Kornis Gáspár

(1. Balázi Erzsébeth)
(2. Csáky Mária)

Krisztina

(b. Perényi Ferencz)

Anna

(b. Perényi Gábor)

Katalin

(b. Haller János)

*Kornis István; (Anna; Krisztina; Antal†; Ferencz†; Margit; Zsigmond
(Gyerőfi Borbára) (gr. Haller György) apáca.) Lázár Fe- (Bálintitt Zsuzsánna.)
renczné. E pártól származott
a jelenleg virágzó gróf
Kornis család.

*Antal

(1. Mikes Mária
2. Gróf Petki Anna)

(Eva

Petki Nagy Boldizsár;

Krisztina

Bornemisza Ignác.)

*Kornis Mihály
Pálffy Károlina

Kornis Antal

Anna ✕

Mária

(gr. Kemény Farkas.)

*Kornis Anna
b. Huszár Antal

Anna

(gr. Haller Istvánné)

Rozália

(gr. Karacsai Sándor.)

Anna

(gr. Bánffy György.)

*b. Huszár Károly
gr. Nemes Anna

(Czecilia

(gr. Eszterházy Dénezs)

gr. Karacsai Sándor

b. Wesselényi Jenni.

János. Miguel. Kálmán. Géjza. Melanie és Clemence.

János. Sándor. Károly.*
Eliz. Miklós. Ádám.

* A csillaggal jegyzettek a gyekei Wesselényi jószág birtokosai voltak; s az utolsó, b. Huszár Károly jelenleg is tulajdonosa.

E családja ágazatáról azonnal szembe-
tűnik, hogy Wesselényi Miklós családja fiágon
már a harmadik nemzedékben kihalt, s uno-
kájának, Wesselényi Boldizsárnak leánya Ka-
talin Kornis Ferenczhez menvén férjhez, —
Wesselényi Miklós utódai a jelenleg élő gróf
Kornisok, s ismét leányágon a Huszárok,
Eszterháziak, Karacsaiak stb. Ezek szerint
Wesselényi Kata a virágzó gróf Kornis család
ősnyja.

Kornis Mihály egyetlen leányával Kornis
Annával azonban a gyekői jószág ismét leányra
— s általa a báró Huszárokra szállott, kik
mai nap is birtokosai.

Visszatérve már most a gyekői sir-
emlékre s azon kérdésre, hogy tulajdon-
képen kit illet a sarkó fenntartása? csak is
annyit mondhatunk, hogy e gondoskodás oly
sokaknak kötelessége, hogy az illetőt egye-
nesen megnevezni bajos.

Feltehető és remélhető azonban, hogy
e sok nemes rokon és utód meg fog bizni a
végrehajrással egyet, s így a becses siremlék
végre valahára csakugyan bekerül az erdélyi
muzeum előcsarnokába, vagy valamely más
fenmaradásra alkalmas helyre.

DEÁK FARKAS.

EGY UTI NAPLÓ.

(1815—1817.)

Közi: K. Papp Miklós. Central U

1816.

October.

(Folytatás)

5. Egész délig mind a kert nézésében
töltöttem az időt.

Versailiai kert leírása.

Oszlik ez a kert, mellynek készítése
XIV. Lajosnak '99 milliójába került mind
összevéve Nagy és Kis Tryanonra.
Szép felosztás!

Nagy Tryanon. Kezdődik ez a kas-
tély frontjánál és attól hosszason és szélesen
elnyúlik egészen a Kis Tryanonig, úgy hogy
csak egy tágas ut van köztök. Ez a kas-
télytől kezdve így van: mindjárt közel a
kastélyhoz és éppen előtte van egy-egy fel-
emelkedett helyen két nagy egyforma rect-
angularis márványkőből kirakott oldalú tó,
melyek közül egyikben van 16 oldalaslag
kifelé álló vékony vizokádó cső, körülötte
pedig sok szép fehér márvány és réz sta-
tuák, közepében egy magosau felálló vas-
tag viz cső. Innen jobbra egynehány grá-

dicsokon lemenvén van a kert virágos ré-
sze. Ennek közepében van egy kiseded fehér
márvány oldalú tó, mellynek közepében egy
vastag cylinder formájú cső áll ki, melly
körül négy réz tányér áll, azokat tartja fején
nagy tengeri csuda állat ember formában, a
felette valót négy gyermek ugyancsak fejeken,
a harmadikat négy tengeri halak, a 4-iket
négy nagy rákok, a tángyérok mindég kis-
sebbek. Ezt elhagyván a kastélylyal paralellbe
megy az ember, egy lejtős és grádicsos uton,
balra maradván az Orangerie, mellynek
két oldalain 22 egyforma rézből öntött apró
statuák vagynak. Formájok ez: egy kerek
tálból feláll egy gömbölyű faderék forma
oszlop, körülötte 3 gyermek öszvefogódzva,
fejeken egy kötángyért tartanak, és minde-
niknél csak a gyermekek formái külö-
m-böznek, s a fának külső hajai. Ezen tó vé-
giben van egy félcirculus forma tó, mellynek
diameterén vagynak 22 nagy urnák, ezeken
alól az álé szélén XIV. Lajos most készülő
nagy márvány monumentuma felé okádják sok
tengeri csudák a vizet.

Balfelől a kastélytól van az Orange-
rie, mellybe két felől gyönyörű grádicsokon
mennek le, és ezen grádicsok alatt vagynak
a bérakó helyek. Ennek közepén is van egy
nagy kerek tó. Ezen tul ismét egy tó, melly

már kívül van a kerítésen. Szembe a kastély frontjával jobbra van egy vizláda, mellynek elején jobbra egy ledült szarvas és egy ötet nyomó szelindek okádják a vizet, balra pedig egy tigris egy oroszlányt hasonlólág lenyomva. Ezek vagynak jobbfelől.

Balfelől ezek vagynak: hasonló figurára, de azzal a különbséggel, hogy balra egy vad disznó ledülve, rajta egy oroszlány, jobbra pedig egy ledült farkas és rajta egy oroszlány okádják a vizet. Mindeniken ez az inscriptio:

Fondu par les Kellers Anno 1687.

Itt a grádicsokon lemenve, talál az ember az utban egy nagy kerek márványoldalutót, mellynek közepében egy vastag cylinder áll fel, vagynak körülötte 3 mindég felfelé kisebb márványkő ládák. A földszinen való legnagyobb, mert körülte 26 tekenős békák és ugyanannyi krokodilusok vagynak köből kifaragva. Az első ládában 6 emberforma monstrumok és közöttök 3 három béka, mindenik vizokádó csót tartván szájokban. A 2-ik ládában 8 nagy békák, a 3-ikban 6. Evvel és a kastélylval szemben van egy nagy kerek tó, mellyben Neptunus 4 lovakkal igyekszik kétkerékű szekérben ülve a viz közepében felfelé a kastély felé. A lovak hátulsó lábaik és a kerekek félig vízben vagynak, két első lábokkal pedig kapaszkodnak, mellyek közt egy egy vizokádó csó van. A 4 lovak közt kiáll félig a vízből egy megszabadulni akaró ember, körülöttök pedig 4 ember tengeri conchával trombitál. A több megszámlálhatatlan szökő kuták és tók közt 4 van, a mi legnevezetesebb, u. m a tél, tavasz, nyár és ősz, mindenik egy egy álékkal és nyírott fákkal körülvett, statuákkal és ülő kőpadokkal ékeskedő tó közepén egy nagy kerek réz tárgyeron ábrázolva.

Kis Tryanon. Vagyon a hegy végében egy erdős helyen, maga is erdő, csak hogy benne szép álés sétáló helyek vagynak pásintos rétekekkel együtt. E mellett van egy szép csak 1 emeletű szép mulató királyi kastély, mellynek frontja napkeletre áll. Továbbá kertészházak is vagynak. Közepében pedig egy hosszan elnyúló völgyben van egy hosszú tó, többnyire mind erdei vadfákkal vagyon ezen Tryanon beültetve.

Ennél felségesebb kertet nem láttam sem is látok soha; mert: Le Jardin en y comprenant le Parc contient un Espace de près de 2 lieutout entouré des murailles.

Chateau de Versailles.

Vagyon ez a pompás kastély, mellyet a kerttel együtt XIV. Lajos építtetett a Nagy Tryanon elején délre, frontja északra van és hasonlít a Louvre vagy is inkább a Schönbrunnhoz. Ez egy hosszan elnyúló, a föld szintől 3 emeletű pompás kastély. A közepén kinyul egy quadratura, mellyen 23, a napnyugoti részen 34, a quadratura napnyugoti oldalán pedig 17 nagy ablakok vagynak. Ez a kert felől való formája és része. A város felől való része két oldalt több rectangularis forma küljebb küljebb álló 3 szegeletű épületekből áll, de ez a része nem olly szép, mint a kert felől való. Ezen kastélyban a felségesen festett és aranyozott szobák, mellyek most mind üresek, illy renddel vagynak:

1. Bövség, 2. szükség, 3. a Venus
4. Mars, 5. Mercurius szobája, ebben van egy pompás arany óra, mellyet 110 esztendőben egyszer huznak, 6. az Apolló vagy thronus szobája, 7. a hadakozás szobája, mellyben a világ négy részei le vagynak festve, 8. a XIV. Lajos lakó szobája, mellyben meg is holt. 9. La grande Galerie qui passe pour le plus Beau morceau du monde eu ce genre, ebben jobb és balfelől sok francia inscriptiók vagynak fen a bolthajtás kezdődésénél, 10. a békesség szobája, itt XIV. Lajos lóháton egészen fejez márványköből van a falba kifaragva. 11. a bölcsesség szobája, mellyben XIV. Lajos jobb kezében egy olajágot tartva áll Minerva előtt. 12. a királyné háló szobája, hol a hires Condé megöltetett. 13. a királyné öltöző szobája, mellynek falai mind oroszországi tükrökből állanak, 14. a bibliotheca, melly egészen üres. 15. Chagne Cent lunt fois, melly sok visszás tükrökből áll. Ebben a szobában az ember 108-szorosan látja meg magát mindenfelől. 16. Sale de visite de la Retue. 17. az a szoba, mellyben a királyi familia

minden héten kétszer egybegyül. 18. a Jupiter vagy Garde szobája. 19. a királyné Hof Dámáinak szobája. 20-ik szobában egy márvány grádics jó fel a királyné szobája felé. 21-ik a követeket elfogadó szála, mellyben XV. Lajos megholt. 22-ik egy nagy szála, mellynek a város felől való áltányáról Maria Antonia a népnek ajánlotta gyermekeit. 23-ik a király cabinetje. 24-ik egy olly szoba, mellyben XVI. Lajos tulajdon kezével készített egy réz meridianust. 25-ik a medaillon cabinet. 26-ik a vadász szerszámok szobája.

A városból menve bé a kastély jobbán van a királyi capolna, melly gyönyörűséges és egészen márványkőből van belől, a boltajtáson gyönyörűséges festések vagynak, egy simplex oltárnál és orgonánál egyéb semmi sincs benne. Ezen a felén van az opera ház is, melly egészen megaranyozott oszlopokon áll belől, de ususban már rég nem lévén, nagyon poros. A Bourbonok egész talpig lefestett képeiket itt meg lehet látni, mert Napoleon ide dugatta volt őket. Szemben a kastélylyal a város felől van az

Ecurie du Roi, melly Grande et Petite oszlik. Mindenik félcirculus forma. A nagy a kastélyból nézve bal, a kicsiny pedig jobb felől van építve; mindenik 3 emeletű kívülről. A Château és Ecurie udvarain sok faragott és más kövek hevernek. NB. Ez a kert és kastély 300 milliókba került.

Bibliotheque de la ville de Versailles, dans la ruel de Retour. Ezt jól megnézegetvén, igen sok szép franczia és déák classicus auctorokat láttam benne. Az épület két emeletű és a theca az alsó részében van. Estvére Marlyba mentünk.

6. Marlyban a hires viz Machinet megnézegetvén, délre Malmaisonba mentem és ott a Josephine császárné hires Schlossát megjárván, két óraker elindultunk Kolosvárival együtt egy cabriolettel, mellyért fizettünk ketten 10 francot a hires

Fontenebleauba, és megérkeztünk éjszaka 1 óraker.

7. Reggel megérkeztem azon pompás kastélyba, mellyben Napoleon a császárságról lemondott. Ez gyönyörűséges hely és még szebbé teszi azon kerek erdő, melly-

ben a király vadászni szokott. Itt jól töltvén időmet, estvére visszajöttem Párisba.

8. Délelőtt megnéztem egy monumentumot à la place Dauphine, melly van a Seine szigetében a Pont Neuftól jobbra, a IV. Henrich oszlopával szemben. Ez emeltetett Dessaix generalisnak. Az ő mellképe egy 4 szegeletű faragott kőből nyulik ki, és Mars egészen állva jobb kezébe egy kardot ad által néki, ballal pedig egy borostyán koszorút tart feje felett. Inscriptiója ez:

À

Dessaix.

Allez dire au premier Consul Que je meurs avec le regrèt de n' avoir pas

Assez Fait

Pour la posterité.

—

Ezen alól

Landau, Kehl, Weisenburg, Malte, Chebreis, Embrabé, Les Pyramides, Sédiman, Samenhout, Kéné, Thébes, Marengo. Furent les Témoins des ses Talents

Et de son Courage.

Les Ennemis

L' appelvient le Jurte

Ses Soldats comme ceux de Bavard

Sans peur et sans reproche.

Il vecut

Il mourut

Pour sa patrie.

Jobbfelől pálmafából való circulusban ez:

Thebes

Pyramides.

Balfelől ez:

Kehl.

Marengo.

Hátulról ez:

L. Ch. Ant. Dessaix

Né à Ayat Departement du Roy de Domi.

Le XVII. Avust MDCCLXVIII.

Mort à Marengo

Le XXV. Proaraliau, 8 de la Republique

MDCCC.

Ce monument lui fut éleuvé

Par des Amis

De sa gloire et de sa vertu

Sous le Consulat de Bonaparte

L' au dix de la République

MDCCCII.

Ez az oszlop egy kut felett van, és az alatta szolgáló katonák nevei aranybetűkkel az oszlop alján a vízhez közel körös-körül mind le vagynak írva.

Délután megjártam a Bastilt, mellynek most csak a helye van meg a Seine jobb partján a város végén dans la rue St. Antoine. Palais Royalba mentem innen, melly van a St. Thomas rueben a la place Royale. Ez alatt mind boltok és könyvtárak vannak. Itt vettem meg a Paris Plaunmat avec ses monuments.

Bibliothèque de l' Arsenal van ez a Seine jobb partján a Quai de la Bastillon, egy régi két emeletű füstös épület, mellynek frontján 8 köstatuák vannak. Nem sokat lehet benne látni.

Elyzée Bourbon, ez egy 3 emeletű quadrat épület, melly a Berry herceg lakása; ugyanakkor elmentem a

Tempel de la Gloireba, hol legjobban éreztem életemben Napoleon iránt.

Vale de Grace. Ez egy az invalidusok tornyához hasonló pompás épület, melly most üres.

Place de Victoire. Itt volt egy híres emlékeztető monumentuma Bonaparténak, de lerontatott és most csak a helye van.

Musée de Napoleon. Ebben annyi a ritkaság, hogy nem győzi nézni az ember, pedig sokat elvittek belőle. A Bilder Gallerie különösen elpusztult a prussus kezek által.

L Université, ezt estvéfelé jártam meg, de nem is érdemel hosszas ott mulateást, igen mocskos, szennyes 3 emeletű épület, benne csak theologusok tanulnak.

Theatre Francais, ez van a Rue de Richelieuben, mikor ebbe bementem, eltelt lelkem gyönyörűséggel. Ekkor játszották La Tragedie d' Hamlet, mellyet egy comedia előzött meg. Felségesen prononciálják a verset. NB. Ugyanez nap délután 4 órakor láttam a Place de l' Hôtel de ville vagy a mint már most nevezik Place de Greven egy 19 esztendőes ifju embert, a ki egy deákot az ágyában meg akart ölni pénzért, guillotinirozatai.

Reformatum templom 3 van Párisban u. m. a főtemplom, van a St. Honory rueben a Louvre és Tuilleri hátok megett. Ebben 29-a Septembris communicaltam tulajdon magától a püspöktől Marontól, a ki egy igen tisztos öreg ember, és ezen 1. Kor. I. 11 materiáról felségesen beszéllett a tolerantiáról és religiobeli fanaticusokról. A többek között ezt mondotta: La religion publique doit avoir un culte public.

2-ik templom van dans la rue St. Antoine, ez kisebb, valamint a 3-ik is, melly van a rue de Bietteben.

Párisból való kiindulásom Anglia felé.

9. Indultam ki Párisból és St. Denysben frustukoltam, hol a cathedraleban, melly a piacon vagon, egy magos vékony toronnyal ékeskedő templom Páristól 1 lieure, láttam a XVI. Lajos és Maria Antonia csontjaikat, mellyeket a mostani király kiásattatván, ide annak kriptájába helyeztetett. Ily móddal: Egy 4 szegeletű fejér olaszországi márványból készült az egész koporsó, de nagy mint Bécsben a Mária Theresia és 1-s5 Ferencz koporsójok, mellynek jobb szegeletén XVIII. Lajos kezében egy olajúgat tartva, balfelől a Monsieur, bal karjával a koporsóra vagyis inkább urnára könyökölve, kinek két fiai az Angoulémi és Berry hercegek háta megett egyenesen állván, ábrázatjokon keszkenőt tartanak és szemeket törlik, XVI. Lajos leánya pedig az Angoulémi hercegné az urna ajtaja előtt elájulva, a földre esve. Mindezek pedig a legszebb olaszországi fejér márványból és a legszebben kidolgozva. Az urna inscriptiója ez:

Son regne et Commencé trop tand,
et trop tot terminé. Sérail, Econen,
Elmai.

10. Keresztülmenvén ebédtem Luzarchesban, hálás Bolenillyben. Bolenill vagyis Kreilleből indulván ebédtem Vavignyben és háltam Bolenillyben, mellynek 3 tornyai vannak.

11. Délre megérkeztem eddig mind

szőlőhegyek közt és többnyire hegyes helyeken utazván

A miensbe a Saon vagy Somme vize mellé, melly nagyon szép város és 3 nagy templomai vagynak. Kivált a Cathedrale igen szép magos templom, mellynek üvegablakán egy mesterséges ütő óra van. Megerősített vár. Innen diligencen mentem egészen

Abbevilleig, mellyben megháltam, ez is egy szép fekvésű 5 templomokkal ékeskedő, batteriákkal és 3-as körülfolyó vízzel megerősített város.

12. Indultam Abbevilleből és Nouvionon keresztülmenvén ebédeltem Nampoutban, és háltam, sok apró falukon keresztülmenvén,

Montreuilben, melly derék hegyen fekvő 3-as erős várral és ugyanannyi vizekkel és sánczokkal körülvett város.

13. Indultam Montreuilből és Cormont, s Samersen keresztülkeresztvén 5 francért 12 órára megérkeztem a tenger partjára

Boulogneba, hol passusomat visaltatván fén a dombon fekvő városban, és az általmenésre билет váltván, egy keveset ebédeltem, és délután 1 órakor felültem uti társommal és sok több anglusokkal együtt mindössze 26-an az Elyza nevű francia hajóra, és csendes széllel éjszaka 2 órakor az anglus partokra értünk, de ki nem köthetvén a hajócsónakokba szállottunk ki Angliába, melly Boulognetől fogva 54 anglus (és 9 Fr. mföld.) Itt tehát kiléptem Angliának első partján fekvő városába

A Doverbe.

Jegyzés Franciaországról.

Németország felől bémelve, a Gránitzot vévén fel, melly már most a mint hajdon volt 1797-ben, Forbachnál kezdődik, mindenütt hegyes, völgyes, köves, erdős és némely helyt terméketlen, az az inkább csak zabot terem St. Menhouldig, melly egy

gyönyörű szőlőhegyekkel körülvett, és mind 2 emeletű házakkal ékeskedő város. Itt ebben éppen abban a posta és egyszersmind, fogadóban is ebédeltünk, hol a szegény XVI. Lajosra ráesmervén a postamester, elfogattatásának oka volt. A gyönyörű vidékü és gabonával s jó borral gazdag nevezetes

Champagne itt kezdődik. Ettől fogva már többnyire térség van és kivált jobb felén az utnak mind szőlőhegyek vagynak. Egy szóval már innen Párisig mind szebb szebb és Meauxtól fogva az országot mind 4 szegeletű kövekkel van kirakva, a közepén keskenyen. Az álé már sok helyt 4 rendű is. Páristól Anglia felé menve, úgy látszik a legszebb része Franciaországnak, mindenütt gyönyörűséges városok, vidékek és szőlőhegyek s álék közt utazik az ember egész a tengerig. A francia nemzet, kivéve a protestansokat, igaz lelkesmeret szerént pedig vallástalan rosz lelkesmeretű, csunda, mocskos, cigány természetű. Vasárnap Franciaországban nincs, aratnak, kaszálnak, hordanak, mosnak. Párisban sok templomokat öszvejárván, mind üreseknek találtam, és 3. 4. öszveáll, s olvassa a misét, ebből áll a cultus. Páris utcái keskenyek, mocsárosok és bűdösek, mellynek oka az, hogy nem mossák mint Bécsset. Minden csunyaság a canalisokból a Seinebe foly és abból osztán főznek. Valamint minden más országokban is, úgy itt is egy különös uniformisok van a parasztnak. Minden paraszt egy misemondóhoz hasonló hosszú kék inget veszen feljül kötösére, mely térdig ér. Haja porozott, és rövid vastag czopot viselnek. Minden dancssága mellett is leginkább tetszett nékem Páris. Hogy így elhagyták magokat a francziák, meglehet, hogy a mostani uralkodással való meg nem elégedések az oka. Asztalra csak villát tesznek a vendég elébe.

(Folytatása következik.)